

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

**Hodnotová orientace středoškolské mládeže a úloha učitele
při jejím ovlivňování**

Závěrečná práce

Autor práce: Ing. Anežka Krausová

Vedoucí práce: Mgr. PhDr. Marie Hanušová

2018

ZADÁNÍ ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Ing. Anežka Krausová

Studium učitelství odborných předmětů

Název práce

Hodnotová orientace středoškolské mládeže a úloha učitele při jejím ovlivňování

Název anglicky

Value orientation of high school students and the role of a teacher in its influencing

Cíle práce

Zjistit, které hodnoty jsou pro dnešní středoškolskou mládež důležité a jaký má vliv učitel na utváření hodnot žáků.

Metodika

Studium dostupné literatury k dané problematice a vypracování literární rešerše. Provedení dotazníkového šetření u žáků a učitelů SŠ – kvantitativní výzkum. Statistické vyhodnocení dotazníků, vyjádření pomocí grafů.

Doporučený rozsah práce

dle pokynů pro psaní závěrečných prací

Klíčová slova

hodnota, hodnotová orientace, mládež, vliv učitele

Doporučené zdroje informací

Horák, J. 1996. Problematika hodnot a hodnotové orientace. 1. díl. Technická univerzita v Liberci. Liberec. 75 s. ISBN: 80-7083-196-0.

MÜLLER, O. – HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-154-1.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Chovatel cizokrajných zvířat [online]. 2009 [cit. 2018-10-12]. Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Národní ústav odborného vzdělávání. Praha. Dostupné z <http://zpd.nuov.cz/RVP_3_vlna/RVP%204143L01%20Chovatel%20cizokrajnych%20zvirat.pdf>.

Sak, P. 2000. Proměny české mládeže. Praha. Petrklíč. 291 s. ISBN: 80-7229-042-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Předpokládaný termín obhajoby

2018/19 ZS – IVP

Vedoucí práce

Mgr. PhDr. Marie Hanušová

Garantující pracoviště

Katedra profesního a personálního rozvoje

Elektronicky schváleno dne 21. 10. 2018

Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

Ing. Karel Němejč, Ph.D.

Ředitel

V Praze dne 08. 11. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci na téma „Hodnotová orientace středoškolské mládeže a úloha učitele při jejím ovlivňování“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním závěrečné práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze dne 8. 11. 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. PhDr. Marii Hanušové za pomoc a rady při zpracování závěrečné práce. Také bych chtěla poděkovat všem, kdo vyplňovali dotazníky i jinak mě podporovali při psaní práce.

Hodnotová orientace středoškolské mládeže a úloha učitele při jejím ovlivňování

Souhrn

Tématem této práce je hodnotová orientace žáků středních škol a role učitele při jejím ovlivňování. Cílem práce je zjistit, které hodnoty jsou pro dnešní středoškolskou mládež důležité a jaký má vliv učitel na utváření hodnot žáků.

V teoretické části byla vypracována literární rešerše. Ve druhé části bylo provedeno dotazníkové šetření u žáků a učitelů SŠ – kvantitativní výzkum. Následuje statistické vyhodnocení dotazníků a vyjádření výsledků pomocí grafů.

Byl sestaven hodnotový žebříček žáků a jako nejdůležitější zjištěny hodnoty přátelství, zdraví, rodina, životní partner a upřímnost. Odhad učitelů, jaké hodnoty žáci preferují, nebyl příliš přesný. Z odpovědí žáků i učitelů vyplývá, že učitelé určitý vliv mají. Jako svůj vzor, podle něhož si utvářejí životní hodnoty a názory, vybrala učitele téměř pětina dotazovaných žáků. U všech daných hodnot se našlo alespoň několik žáků, kteří byli učitelem v uznávání této hodnoty ovlivněni, u některých dokonce významně ovlivněni. Učitelé také uvádějí, že se snaží vést žáky k uznávání mnohých hodnot. Třídní učitelé zřejmě nemají větší vliv než ostatní učitelé.

Způsoby, jakými mohou učitelé ovlivňovat hodnotovou orientaci žáků, jsou především diskuze při hodině i mimo klasickou výuku, učivo spojené s hodnotovou orientací, řešení problémů při třídnických hodinách, exkurze, výlety a další mimoškolní aktivity.

Klíčová slova: hodnota, hodnotová orientace, mládež, vliv učitele

Value orientation of high school students and the role of a teacher in its influencing

Summary

The subject of this study is the value orientation of high school students and the role of a teacher in its influencing. The aim is to find the values which are important for the high school students these days and to assess the influence of a teacher on forming of the value orientation of students.

A review of the actual literature was written in the theoretical part. In the second part, a survey using questionnaires was realized among high school students and teachers. The results were processed with statistics and shown using graphs.

A students' value ladder was made and as the most important values were assessed these values: friendship, family, life partner, and sincerity. Teachers were not very precise in estimating how important the particular values for students are. Answers from students and teachers show that the teachers have some influence. Almost one-fifth of students wrote that some teacher is their role model. At least several students were influenced by their teachers in recognizing each of the values. Sometimes the influence was even significant. Also, teachers answered that they try to lead their students to recognize many values. Homeroom teachers probably do not have a greater influence than other teachers.

There are many ways how teachers can influence the forming of the value orientation of students, including discussion during the lesson or also outside the classroom, curriculum related to value orientation, solving problems during homeroom, excursions, field trips and other activities held out of school.

Keywords: value, value orientation, student, the influence of teacher

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Cíl a metodika.....	2
3 Teoretická část.....	3
3.1 Hodnoty.....	3
3.1.1 Hodnoty a hodnocení	3
3.1.2 Klasifikace hodnot	5
3.1.3 Hierarchie hodnot	5
3.2 Hodnotová orientace	6
3.3 Období dětství a dospívání (adolescence), tvorba životních hodnot.....	7
3.3.1 Charakteristika období dospívání – adolescence	7
3.3.2 Vývoj morálního prožívání, uvažování a chování v období adolescence... 9	
3.3.3 Šest Kohlbergových stadií morálního vývoje	10
3.4 Hodnotová orientace středoškolské mládeže a úloha učitele při jejím ovlivňování.....	11
4 Praktická část	14
4.1 Hodnotová orientace středoškolské mládeže	14
4.1.1 Materiál a metody dotazníkového šetření mezi žáky.....	14
4.1.2 Výsledky dotazníkového šetření mezi žáky.....	15
4.2 Úloha učitele při ovlivňování hodnotové orientace žáků.....	20
4.2.1 Materiál a metody dotazníkového šetření mezi učiteli	20
4.2.2 Výsledky dotazníkového šetření mezi učiteli	20
4.3 Diskuze	27
4.3.1 Hodnotová orientace středoškolské mládeže	27
4.3.2 Úloha učitele při ovlivňování hodnotové orientace žáků	29
5 Závěr.....	31
6 Seznam použitých zdrojů	32
7 Přílohy	35
7.1 Dotazník pro žáky	35
7.2 Dotazník pro učitele	39

1 Úvod

Předmětem této práce je často diskutované a rozebírané téma hodnot a hodnotové orientace. Co je pro lidi důležité, jaké hodnoty uznávají, jaké postoje zaujímají k jednotlivým tématům ve společnosti a k lidem, věcem i situacím ve svém životě, to je vždy aktuální téma. Tato práce se zabývá adolescenty, žáky ve středoškolském věku, tedy mladými lidmi, kteří budou mít vliv na budoucí společnost kolem nás. Proto je určitě zajímavé poznat jejich životní hodnoty a preference.

Jaké hodnoty jsou pro mladé lidi důležité, zkoumalo a stále zkoumá mnoho autorů. Výsledky mohou být různé podle vybrané cílové skupiny, proto se tato práce snaží zmapovat žáky z více typů středních a jim obdobných škol. Na základních demokratických hodnotách se asi shodne většina lidí pocházejících ze středoevropské kulturní společnosti, ale v dalších životních hodnotách a postojích se mohou výsledky lišit. Někdo upřednostňuje kariéru, peníze a dobré zaměstnání, jinému záleží více na kvalitním životním prostředí či na duchovních hodnotách. Může záležet například na pohlaví, věku či sociální skupině, ve které adolescent žije, potažmo tedy i na typu navštěvované školy. Tyto rozdíly se snaží tato práce zmapovat.

Podle rámcových vzdělávacích programů je jedním z cílů vzdělávání rozvoj žáků v oblasti jimi uznávaných hodnot a jejich hodnotové orientace. Je tedy součástí role učitele, aby se snažil ovlivňovat žáky v jejich životních postojích a hodnotách. Tato práce se pomocí dotazníkového šetření mezi učiteli z různých typů středních škol snaží zjistit, zda a případně jaký vliv učitelé na utváření hodnotového žebříčku žáků mají.

2 Cíl a metodika

Cílem práce je zjistit, které hodnoty jsou pro dnešní středoškolskou mládež důležité a jaký má vliv učitel na utváření hodnot žáků.

Metodou směřující k vyhodnocení situace je v první části studium dostupné literatury k dané problematice a vypracování literární rešerše. Ve druhé části pak provedení dotazníkového šetření u žáků a učitelů SŠ – kvantitativní výzkum. Následuje statistické vyhodnocení dotazníků a vyjádření výsledků pomocí grafů.

3 Teoretická část

3.1 Hodnoty

3.1.1 Hodnoty a hodnocení

Pojem „hodnota“ se používá často jako synonymum k pojmům norma, vzor, ideál, cíl nebo přesvědčení, protože s nimi velmi úzce souvisí a je těžké ho přesně definovat (Horák, 1996). Hodnoty vyjadřují, co je dobré a co špatné, co by člověk měl a neměl dělat (Kerlinger, 1972). Podle Kluckhohna (2001) je hodnota kulturně ceněnou preferencí určité věci, skutečnosti, člověka či způsobu chování.

Hodnoty lidí jsou založeny na činnostech a skutečnostech, které odpovídají jejich zájmům a potřebám. Hodnoty vznikají jako fakt vědomí během materiální a duchovní činnosti a poté působí zpětně na činnost jako motivy. Hodnota vyjadřuje objekt či cíl, o který člověk svou činností a chováním usiluje. Míra významnosti určité hodnoty se mění podle toho, jaký je cíl jednání (Horák, 1996). Vnitřní hodnotou člověka je to, čemu přikládá zvláštní význam. To, co je pro člověka důležité, se stává podvědomě akceptovanou hodnotou. Když mluvíme, vyjadřujeme hodnoty určitými slovy, důležitost je vyjádřena intonací (Levi, 1981). Podle Leviho (1981) důležitost pro jednotlivce subjektivně převyšuje objektivní význam věcí, proto hodnota není totéž, co důležitost.

Jedním z aspektů struktury osobnosti jsou postoje. Postoje vyjadřují vztah člověka k hodnotám. Tento vztah je vyjadřován většinou přijímáním nebo odmítáním určitých hodnot, někdy také neutrálním nebo ambivalentním vztahem. Postoj je hodnotícím vztahem, což je každý vztah vyjadřující nějakou kvalitu. Pojem hodnota lze v užším smyslu chápat jako něco pozitivního, žádoucího. V tomto smyslu hodnota vyjadřuje pojetí dobra jedincem či více lidmi. Jedinec pak více či méně důrazně odmítá všechno, co je v rozporu s touto hodnotou (Nakonečný, 2011). Například pokud je hodnotou pravda, jedinec se snaží mluvit pravdu a vadí mu, když ostatní lidé lžou.

Životní hodnoty jsou spojeny s morálně volnými vlastnostmi. Hodnotami jsou významné aspekty biologického i kulturního života. Na základě svého systému hierarchicky uspořádaných hodnot si člověk vytváří systém motivů, usiluje o dosažení určitých duchovních a materiálních hodnot. Hodnoty vznikají funkčním propojením motivů a postojů (hodnotících vztahů). Hodnota představuje to, co je žádoucí. Chování člověka směřuje k dosažení, prosazování a obhajobě žádoucího. Pojetí hodnot se mění ze subjektivně žádoucích nebo nežádoucích

na obecně žádoucí či nežádoucí, konkrétní cíle se generalizují na abstraktní principy (Nakonečný, 1993).

Hodnoty mohou být chápány spíše jako součást vědomí jednotlivce, nebo víc jako záležitost společenského vědomí skupiny lidí (Brožík, 1984). Pro každého člověka je pojetí hodnot velmi individuální. Co je významné pro jednoho, nemusí mít pro druhého význam vůbec žádný. Postoje a hodnoty jsou produktem komplexního procesu učení, ovlivněného emocemi a zkušenostmi (Nakonečný, 2011).

Hodnoty jsou souhrnem vztahů člověka ke světu. Tyto vztahy závisí na míře poznání skutečnosti, emočním vztahu jedince ke skutečnosti, na vlastních i sociálních zkušenostech, na vzorech, ideálech, příkladech a cílech. Hodnotový systém, který si člověk vytváří, je tím jasnější, čím více úsilí jedinec na přeměnu skutečnosti (své části světa) vynaloží. Pomocí hodnot se člověk začleňuje do společnosti, zaujímá v ní určitou pozici, vyjadřuje svůj názor, ukazuje svůj charakter a usiluje o to, co je pro něj důležité. Hodnoty jsou základem pro hodnocení a pro utváření hodnotových orientací. Z jiného pohledu mohou být naopak hodnoty výsledkem posuzování a následného hodnocení skutečnosti. Tento aspekt může být zvláště významný pro výchovnou práci školy (Horák, 1996).

Zajímavé jsou souvislosti mezi hodnotami a potřebami. Existují vztahy mezi individuálními hodnotami člověka a společenskými potřebami nebo naopak mezi hodnotami společnosti a potřebami jedince. Na vztahu individuálních a společenských hodnot je založena kvalita kultury lidí. Podle tzv. „apriorního“ přístupu, jehož představitelem je např. T. Parsons, mohou hodnoty sloužit jako teorie společenského řádu a mají potenciál stát se prvkem sjednocujícím společnost. Druhý přístup, prezentovaný např. C. W. Millsem, zdůrazňuje, že hodnoty se mohou stát vlastní celé společnosti až poté, kdy je za své přijme většina daného společenství, a proto nemohou být prvotním sjednocujícím společenským faktorem. Pro výchovnou práci je důležitá i otázka vztahu formování potřeb a hodnotové orientace žáků. V demokratických státech je patrná snaha o utváření hodnot zaměřených na humánnost a toleranci. Podle Horáka (1996) pozitivní výchovný význam může mít jak výchova vlastenecká, tak kosmopolitní, jak výchova náboženská, tak i výchova vědecká. „Autorita školy mezi jiným spočívá nejen v tom, jaký systém hodnot sama má, ale ve způsobu jejich předávání žákům, v množství a kvalitě jejich alternativ, tedy v kvalitě výchovy ke společenským hodnotám.“ (Horák, 1996).

Hodnocení lze chápat jako subjektivní pojetí dobrého, špatného, neutrálního nebo ambivalentního předmětu, které tvoří obsah postoje jako hodnotícího vztahu. Proces hodnocení zahrnuje jak emoce, tak kognice, je dynamickým komplexem emocionálních, motivačních

a kognitivních procesů (Nakonečný, 2011). Hodnocení je spojováno s poznáváním, tvorbou, zážitky, touhami, svědomím (Horák, 1996). Hodnocení může být pozitivní, negativní nebo neutrální (Nakonečný, 2011).

Během života člověk hodnotí své poznání a své činy, hodnocení s poznáním těsně souvisí. Podstatou hodnocení je srovnávání. Hodnocení zahrnuje jak složku racionální, tak komponenty mimoracionální, například citové, čímž se odlišuje od poznání. Význam hodnocení spočívá v tom, že si jeho prostřednictvím jedinec buduje diferencované postoje a přístupy k realitě a učí se jednat určitým způsobem. Hodnocením žáci uspokojují své poznávací potřeby i potřebu uznání a seberealizace. Pro školní praxi je podstatné, že na rozdíl od pouhého konstatování fakt hodnocení v sobě vždy zahrnuje kromě poznání také přesvědčení a postoje. Učitel může žáky učit nejen poznávat, ale také hodnotit, formovat u nich stanoviska k některým jevům a problémům (Horák, 1996).

3.1.2 Klasifikace hodnot

Hodnoty mohou být klasifikovány. Horák (1996) uvádí rozdělení na hodnoty faktické (preference, přání a hodnocení lidí), systematické (hodnocení podle toho, jak bychom chtěli, aby skutečnost vypadala), normativní (založené na normách), intristické a další. Podle Gráce (1985) existují čtyři kategorie hodnot, a to nepoznané hodnoty, poznané hodnoty, uznávané hodnoty, kterými se však neřídíme, a uznávané hodnoty, jimiž se řídíme a inspirují nás. Světlý (1977) uvádí čtyři druhy pojetí hodnot: objektivistické, subjektivistické, relacionistické a instrumentalistické. Existence objektivistických hodnot je dána jejich vztahem k jiným věcem, jde o hodnotu objektivních vlastností věcí. Podle subjektivistického pojetí naopak hodnoty samy o sobě neexistují, vznikají až v procesu hodnocení určitého jedince, vůle hodnotícího subjektu se teprve stává samotnou hodnotou. Relacionistické pojetí podmiňuje existenci hodnoty předmětu jak jeho kvalitou, tak kvalitami hodnotícího jedince. Instrumentalistické pojetí pokládá hodnoty za prostředek uspokojování potřeb. Aby byl člověk úspěšný, vytvoří si takovou hierarchii hodnot, která povede k naplňování jeho životních cílů (Horák, 1996).

3.1.3 Hierarchie hodnot

Hodnoty, které pro člověka vyjadřují ostatní lidé, události a jiné objekty, tvoří soustavu hodnot (Nakonečný, 2011). Také uspokojováním potřeb v procesu lidské činnosti se utváří hodnotový systém. Hodnotový systém je souhrn hodnot, které jedinec uznává a které se také projevují v jeho postojích a přesvědčení. Hodnoty jsou uspořádány do struktury, navzájem

spolu souvisí a vytvářejí hierarchii, v níž jsou zapojeny hodnoty, které člověk nejen poznal, ale i uznává. Součástí hierarchie hodnot jedince nejsou všechny objektivně existující hodnoty (Horák, 1996).

Subjektivní preference některých hodnot před jinými se nazývá hierarchie hodnot a je typická především pro jednotlivce. Hierarchie znamená uspořádání hodnot od hodnoty nejvýznamnější po ty nejméně významné. Toto subjektivní uspořádání hodnot se během ontogenetického vývoje člověka může měnit. Mladí lidé často považují za nejvýznamnější jiné hodnoty než lidé staří. Na hierarchii hodnot má vliv zdravotní stav jedince, jeho sociální situace a mnohé další faktory (Nakonečný, 2011). Podle Sýkorové (1994) se hodnotový systém vyznačuje tím, že je spjatý s každým člověkem, ať už si jej jedinec uvědomuje, nebo ne. Měřitelný je díky tomu, že se navenek projevuje výběrovým přístupem jedince k jevům vnitřního i vnějšího světa. Systém hodnot je relativně konzistentní, jeho utváření a změny se dějí skrze opakované zkušenosti a učení v poměrně dlouhém čase. Na druhou stranu je také dynamický, podléhá změnám v průběhu života. Podle hodnot, které člověk uznává a následuje, je možné poznat významné charakterové rysy jeho osobnosti. Hodnotový systém je ucelený, v rámci systému jednoho člověka nemohou paralelně existovat protikladné hodnoty.

Hodnotový systém jedince je provázán s ostatními preferenčními stupnicemi, tvoří jejich jádro, na jehož základě jedinec preferenci lidí, věcí a činností uskutečňuje (Horák, 1996).

Systém hodnot existuje pro subjekty (jednotlivce), ale také ve všeobecném smyslu, kdy převažují určité hodnoty v konkrétní kultuře. Nakonečný (2011) uvádí jako příklad rozdíl mezi hodnotami Západu a Východu, kdy všeobecně na Západě převažuje individualismus a ve druhém případě kolektivismus.

Interpersonální hodnoty jsou považovány za velmi důležité, až nejdůležitější, protože smysl života člověk často hledá a nachází v mezilidských vztazích. Nejvýznamnější z těchto hodnot je láska ve všech svých podobách, ať už je to láska sourozenecká, altruistická nebo erotická. L. V. Gordon vymezil šest kritických interpersonálních hodnot osobnosti, které zahrnují vztah jedince k druhým lidem i vztah ostatních lidí k němu. Patří mezi ně podpora, uznání, ohleduplnost, nezávislost, vůdcovství a konformita (Nakonečný, 2011).

3.2 Hodnotová orientace

Během svého života si člověk vytváří obecné názory na svět kolem sebe a také systém aspirací a hodnotových orientací. Pojem globálního názoru zahrnuje vnímaný obraz světa, ideály jedince, chápání sebe sama a uvědomování si hodnot vlastní existence. Proces utváření

globálního názoru ovlivňuje kvalitu hodnotové orientace člověka, systém jeho přesvědčení a názorů, postojů a činností (Horák, 1996).

3.3 Období dětství a dospívání (adolescence), tvorba životních hodnot

3.3.1 Charakteristika období dospívání – adolescence

Adolescence neboli období dospívání je přechodnou životní etapou mezi dětstvím a dospělostí. Podle Vágnerové (2012) probíhá od 10 do 20 let jedince. Mareš et al. (2003) uvádí, že ke změně dítěte v adolescenta dochází ve 14 až 15 letech. V tomto období probíhá komplexní proměna osobnosti v oblasti tělesné, psychické i sociální. Dochází k interakci biologických, psychických a sociálních faktorů. Průběh dospívání je podmíněn primárně biologii jedince, je však závislý i na podmínkách konkrétní společnosti a kultury. Období dospívání je charakteristické určitými znaky v rámci životního cyklu, je to čas hledání a přehodnocování, kdy jedinec prochází osobní proměnou, snaží se dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu identity. Dospívající vnímají dětství jako období nesvobody a sociální podřízenosti. Rádi by co nejdříve získali práva a svobodu v rozhodování jako dospělí, na druhou stranu povinnosti a odpovědnost za své činy přijímají velmi zdráhavě. Období adolescence se postupně prodlužuje, zvláště její psychosociální stránka (Vágnerová, 2012).

První fáze adolescence se nazývá raná adolescence nebo také pubescence. Jedná se o prvních pět let dospívání, probíhá tedy přibližně od 11. do 15. roku (Mareš et al., 2003; Vágnerová, 2012), ale přesné věkové rozmezí je individuálně variabilní. Tělesné dospívání je doprovázeno dospíváním pohlavním, pubertou. Mění se vnější vzhled, který se pro pubescenta stává podnětem ke změně sebepojetí a také ovlivňuje chování ostatních lidí. Biologické procesy a změny mají i své psychosociální důsledky. Dochází ke změnám ve způsobu myšlení, vzniká myšlení abstraktní, které umožňuje posuzovat i nereálné, teoretické varianty. Emoční prožívání je ovlivňováno působením hormonů. Typické jsou výkyvy emocí se subjektivními i objektivními důsledky. Emoční prožitky mohou mít vliv i na aktuální hodnocení jedince. Pro pubescenta jsou důležití především vrstevníci, s jejichž názory a postoji se ztotožňuje, od rodičů se snaží pomalu osamostatňovat a vymanit se z jejich vlivu. Starší pubescenti rádi upravují svůj zevnějšek, prosazují svůj specifický životní styl, zájmy a hodnoty, čímž se snaží odlišit od mladších dětí i starších dospělých. V tomto období jsou pro ně důležité přátelské a také první partnerské vztahy. Významným sociálním mezníkem je ukončení povinné školní docházky cca

v 15 letech, po kterém většinou následuje rozhodování o dalším profesním zaměření. Studium či práce pak spoluurčuje budoucí sociální postavení dospívajících (Vágnerová, 2012).

Během dospívání se mění způsob naplňování potřeby jistoty. V dětství představovala jistotu rodina, na které bylo dítě závislé, nyní se však jeho osobnost vyvíjí směrem k samostatnosti a svobodnému rozhodování. Během procesu emancipace neboli osamostatňování prožívá jedinec pocit nejistoty, ale pokud tuto výzvu k osobnímu rozvoji přijme, postupně si potvrzuje vlastní kompetentnost a získává jistotu sám v sobě. S potřebou jistoty úzce souvisí i potřeba přijatelné pozice ve světě, která zahrnuje i oblast výkonu a sociální akceptace. Svou pozici si dospívající musí vydobýt a zasloužit svým chováním. Bez této snahy nebude už pravděpodobně pozitivně akceptován, jako tomu mohlo být v dětství. V tomto na změny bohatém období jsou časté pocity nejistoty a zpochybňování představy bezvýhradně dobrého a bezpečného světa, ve kterém je každý automaticky vítán a ceněn. Důležité pro úspěšné překonání tohoto období nejistoty je vědomí trvalejší jistoty vytvořené už v raném dětství (Vágnerová, 2012).

Druhou fází dospívání je pozdní adolescence, která trvá také asi 5 let. Přesný věk se liší u každého jedince, hlavně v psychické a sociální oblasti dospívání, většinou ale probíhá od 15 do 20 let. Začátek pozdní adolescence je biologicky vymezen pohlavním dozráním. Během pozdní adolescence dochází ke komplexnější psychosociální proměně, zahrnující změnu osobnosti i společenské pozice jedince. Podstatným sociálním mezníkem je ukončení profesní přípravy, po kterém následuje buď nástup do zaměstnání, nebo další studium. V našich sociokulturních podmínkách je za jednu ze součástí dosažení dospělosti považována ekonomická nezávislost, tedy vydělávání peněz na vlastní živobytí. Je také předpokladem k přiznání větších práv. Ekonomické samostatnosti dosahují nejdříve lidé v dělnických profesích, naopak nejpozději vysokoškoláci, kterých v současné době přibývá (Vágnerová, 2012).

Od počátku tohoto období adolescence si jedinec potvrzuje svoji sociální identitu přijetím specifické adolescentní kultury a stylu života, sdílením zážitků a hodnot s vrstevníky. Adolescent postupně zastává nové, prestižnější role ve společnosti (Vágnerová, 2012).

Jedinec si jednak osvojuje nové role, ale také prohlubuje role stávající. Určité role mohou mít jiný obsah v různém věku, například být partnerem šestnáctiletým je jiné, než být jím ve třiceti. Čím více společenských rolí si člověk osvojí a zvládne, tím větší má prostor pro kreativitu v mezilidských vztazích a individualitu a svobodu (Sak, 2000).

Dokončuje se osamostatnění od rodiny, zklidňují a stabilizují se vztahy s rodiči. Více se rozvíjejí vztahy s vrstevníky stejného i opačného pohlaví, začínají vážnější partnerské vztahy.

Jedním ze sociálních mezníků dospělosti je hranice 18 let, kdy člověk dosahuje i právní plnoletosti. Podle zákona s plnoletostí získává jedinec svobodu rozhodovat se, ale spolu s ní také plnou zodpovědnost sám za sebe (Vágnerová, 2012).

Tato fáze dospívání je charakteristická hledáním a rozvíjením vlastní identity. Jedinec hledá subjektivně přijatelnou identitu, která by co nejvíce odpovídala jeho představám. Snaží se poznávat sám sebe také ve skupině vrstevníků, která mu umožňuje základní sebevymezení. Jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, jsou i partnerské vztahy, ze kterých si adolescent odnáší bohaté zkušenosti o sobě samém (Erikson, 2002).

Adolescent chce ovládat vlastní život, usiluje o mnohé změny a snaží se je prosazovat, aktivně se realizuje. Častá je experimentace se způsoby chování a seberealizace, hledání nových alternativ, hranic svých možností. Toto hledání může být užitečné, ale někdy je jednání velmi extrémní a může být až riskantní. Pozdní adolescence bývá vnímána jako přechodné období už dosažené svobody, ale zatím malé zodpovědnosti, které se jeví velmi lákavě. Proto mnoho adolescentů chce co nejdéle v tomto období volnosti setrvat a odmítá se definitivně posunout do fáze dospělosti, která se jim zdá příliš náročná, omezující a stereotypní. Erikson (1993) tento postoj označuje jako „adolescentní psychosociální moratorium“, potřebu odložit rozhodnutí, které by mohlo být příliš závazné. Také tzv. „kult nezralosti“ (Říčan, 2006) podporuje tendenci k udržení výhod mládí.

Biologický, psychický a sociální vývoj probíhá většinou nestejnou rychlostí a hranice dosažení dospělosti není přesně definována. Pozdní adolescence je časem, kdy se má jedinec naučit rozumět sám sobě, promyslet a rozhodnout se, čeho chce ve svém životě dosáhnout a získat samostatnost ve všech oblastech, kde to po něm společnost vyžaduje (Vágnerová, 2012).

3.3.2 Vývoj morálního prožívání, uvažování a chování v období adolescence

V období adolescence se dospívající žáci snaží najít smysl morálních norem a následně i jejich chování závisí na jejich aktuálním postoji k těmto normám. V době dospívání se kromě dřívějších stadií objevují i nová. Vývoj morálního uvažování je pozvolný a plynulý. Mladší adolescenti přijímají nejprve generalizující konvenční morálku, která vychází ze zobecnění platných norem. Ty jsou chápány jako závazné pro celou společnost. Morální uvažování se zásadněji proměňuje s rozvojem abstraktního myšlení, kdy jsou adolescenti schopni pochopit podstatu mravních norem. Dospívající pak odmítají automaticky přijímat dosud respektované normy a sociálně konvenční pravidla. Důležitou roli hrají i osobní prožitky a zkušenosti, které jsou pro rozvoj morálního uvažování významnější než samotná znalost pravidel. Spolu

se změnou postoje k morálním pravidlům a společenským konvencím probíhá proměna vztahu k autoritě, která je nositelem a garantem těchto norem. Adolescenti se snaží získat nezávislost na názorech autorit a vytvořit si názor vlastní (Vágnerová, 2012).

V období pubescence a adolescence, kdy na mladé lidi výrazně působí emoce, bývá časté spontánní chování a snaha odmítat tlak sociálních norem a rolí. Ve snaze odmítnout sociální instituty se však mládež mnohdy dostane pod vliv ještě striktnějších norem a rolí, jejichž dodržování je vynucováno vysokým sociálním tlakem (Sak, 2000).

Autoidentifikace je podle Eriksona (1994) tendence adolescentů samostatně si vybírat normy a hodnoty, které by měli respektovat. Chtějí vědět, proč by měli pravidla respektovat, a nespokojí se pouze s tím, že dospělí na těchto pravidlech trvají.

Během hledání vlastní identity v období adolescence si dospívající volí hodnoty a normy, které přijmou jako závazné. Adolescenti, často až demonstrativně, zpochybňují význam dodržování pravidel daných autoritami, jimiž jsou rodiče a učitelé. Prosazují tzv. „morálku obecné spravedlnosti“, snaží se najít lepší a spravedlivější systém a zajistit rovnoprávnost v jeho dodržování. Kladou důraz na principy bezpodmínečně platné pro všechny stejně. V tomto období má jejich postoj pozitivistický charakter, snaží se radikálně a nekompromisně prosazovat pravidla, která považují za důležitá. Kontrolují chování dospělých a odmítají jejich pokusy o relativizaci daných norem. Neřeší často ani sociální postavení jedince, dokáží být ke všem lidem stejně kritičtí. Uznávají tzv. „morálku sociální konformity“, pro níž není podstatná situace ani kontext. Adolescenti se také identifikují s normami skupiny, do které patří. Až později, když přestávají být závislí na své vrstevnické skupině a nepodléhají jejímu tlaku, jsou schopni zaujmout vlastní postoj k normám skupiny a diferencovat jejich význam (Vágnerová, 2012).

Problémem adolescentů bývá velké množství hodnot, a především nejasnost priorit. V dnešní společnosti jsou často hodnoty a jejich hierarchizace nejasné. Dospívající naopak potřebují spolehlivý a stabilní systém hodnot, který jasně rozlišuje dobré od špatného (Vágnerová, 2012).

3.3.3 Šest Kohlbergových stadií morálního vývoje

Americký psycholog Lawrence Kohlberg se zabýval psychologií morálky a vytvořil svoji teorii, představující šest stadií morálního vývoje jedince. Tato stadia jsou po dvou rozdělena do tří rovin, kterými jsou prekonvenční úroveň, konvenční úroveň a postkonvenční úroveň. Lidé procházejí jednotlivými stupni ve stejném pořadí, avšak s individuální rychlostí a vývoj se u některých jedinců může na některém stupni zastavit (Heidbrink, 1997).

Stupně se od sebe liší kvalitativně odlišným způsobem usuzování o morálních problémech. První dva stupně (prekonvenční) jsou typické pro většinu dětí do 9 let, některé adolescenty a mnohé kriminálníky. Na této úrovni jedinec normy vnímá jako vnější skutečnost. Většina adolescentů a dospělých dosáhne konvenční úrovně morálky, kdy se s normami ztotožňuje a zvnitřňuje je. Na postkonvenční úroveň se dostane jen menšina dospělých a teprve od 20 let výše. V tomto stádiu člověk normy i vyhodnocuje podle vnitřně zabudovaných morálních principů (Vacek, 2013).

Stadia jdou po sobě takto:

1. orientace na trest – člověk poslouchá autority, aby se vyhnul trestu
2. orientace na odměnu – rozhoduje se tak, aby to pro něj bylo výhodné
3. orientace na vztahy – chce se ostatním zalíbit, udržet dobré vztahy
4. řád a zákon – smysl v plnění povinností, podpora společnosti
5. společenská smlouva – jedinci jde o všeobecné blaho společnosti
6. univerzální etika – jednání na základě zvnitřněných obecně platných morálních principů

(Vacek, 2013).

3.4 Hodnotová orientace středoškolské mládeže a úloha učitele při jejím ovlivňování

Jedním z cílů této práce je zjistit, které hodnoty jsou pro dnešní středoškolskou mládež důležité. Hodnoty žáků středních i jiných škol v poslední době zkoumalo mnoho autorů (např. Bariekzahyová, 2009; Hanáková, 2008; Krakovičová, 2009; Sedláková, 2015).

Z výzkumu Hanákové (2008) vyplývá, že u adolescentů je na prvním místě hodnota „přátelství“. Důležitou hodnotou je pro dospívající i poctivost nebo čestné jednání, přiznávají ale i jistá selhání v této oblasti. Adolescenti stojí o uznání dospělých, ale ne v takové míře, jako je tomu u mladších pubescentů. Ekologické a environmentální cítění nebylo před jinými hodnotami příliš upřednostňováno. Opět větší zájem o životní prostředí byl pozorován u mladších žáků. Hodnoty týkající se náboženství a víry se umístily na konci preferenčního žebříčku. Na otázku, kdo je pro ně životním vzorem, odpověděli adolescenti např. rodiče (9 % dotázaných), sourozenci (3 %), kamarádi (3 %), známé osobnosti (9 %). Učitel nebyl vzorem pro nikoho z dotázaných a téměř polovina respondentů uvedla, že vzor nemá nebo neví.

Ve studii Institutu dětí a mládeže MŠMT ČR z let 1994 až 1995 vyšly jako nejdůležitější hodnoty mít dobré zdraví, žít v míru a ve spokojené rodině. Další vysoce postavené hodnoty

v žebříčku byly mít děti, dobrou práci, žít ve zdravém životním prostředí či mít dobré přátele. Níže v žebříčku se umístily znalosti, peníze, fyzická kondice, úspěch a nekuřáctví. Na konci žebříčku figurovaly hodnoty jako nepít alkohol, mít vlastní firmu, ovlivňovat vývoj ve společnosti a žít podle náboženských zásad (Kolář, 1997).

Výzkum Horákové (2006) pracoval s předem vybraným seznamem sedmi hodnot. Ukázal, že chlapci ve věku 15–19 let na první místo v hodnotovém žebříčku zvolili úspěch v zaměstnání, dále dosažení co nejvyššího vzdělání, na třetí místo stálého partnera a poté své koníčky. Dívky mají hodnotu stálého partnera na prvním místě, na druhém práci, na třetím vzdělání a dále mít děti, vdát se. Hodnota vlastních koníčků či zálib je u dívek ze sedmi vybraných hodnot až poslední.

Bariekhahyová (2009) porovnává žáky z gymnázií a učilišť, kdy žáci na gymnáziích jsou méně materialisticky zaměřeni než žáci učebních oborů. Žáci z učilišť jsou také méně spokojeni se svým životem, což může podle autorky souviset s jejich materialistickým zaměřením.

Dalším cílem této práce je zjistit, jaký vliv mají učitelé na utváření hodnot žáků. V rámcovém vzdělávacím programu pro střední odborné vzdělávání je uvedeno, že cíle vzdělávání zahrnují mimo jiné hodnoty a postoje žáků. Ve škole mají žáci získávat tzv. „klíčové kompetence“, které mají žáky připravit pro život ve společnosti a výkon povolání. Jsou to schopnosti, znalosti, dovednosti, postoje a také hodnotové orientace, které jsou předpokladem pro vykonávání určitých činností, vyjadřují schopnost či způsobilost žáka jednat určitým způsobem, něco dělat. „Jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a pracovní uplatnění. Jsou univerzálně použitelné v různých situacích. Ve výuce se neváží na konkrétní vyučovací předměty, lze je rozvíjet prostřednictvím všeobecného i odborného vzdělávání, v teoretickém i praktickém vyučování, ale i prostřednictvím různých dalších aktivit doplňujících výuku, kterých se žáci sami aktivně účastní.“ Také mezi odborné kompetence patří i hodnoty, potřebné pro výkon pracovních činností v budoucím povolání. Mezi cíle středního odborného vzdělávání patří záměr připravit žáka na úspěšný, smysluplný a odpovědný osobní, občanský i pracovní život. Žáci se mají „učit se být, tj. rozumět vlastní osobnosti a jejímu utváření, jednat v souladu s obecně přijímanými morálními hodnotami, se samostatným úsudkem a osobní zodpovědností.“ Škola by měla u žáků rozvíjet hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti, hodnoty národní, evropské i světové kultury, hodnoty spojené s dobrými mezilidskými vztahy, učí je uznávat hodnotu lidského života apod. Průřezová témata souvisejí s hodnotami jako demokracie, svoboda, veřejný

prospěch, duchovní hodnoty, životní prostředí, odpovědnost (RVP, 2009). Tyto kompetence a hodnoty získává žák ve škole mimo jiné od učitelů.

Učitelé mohou do běžné výuky zařazovat různé exkurze a výlety cílené na rozvíjení některé z hodnot. Například vztah žáků k životnímu prostředí je možné rozvíjet výlety do přírody nebo exkurzemi a přednáškami zaměřenými na environmentální problematiku. Činčera (2011) prováděl evaluaci pobytového programu o Jizerských horách. Zkoumal, zda tento program ovlivňuje postoje žáků k otázkám životního prostředí. Tento výzkum žádné významné ovlivnění neprokázal, je však pravděpodobné, že se jedná o nedostatečnost výzkumné metody a že určitý vliv na vnímání hodnoty životního prostředí exkurze či přednášky mají.

4 Praktická část

4.1 Hodnotová orientace středoškolské mládeže

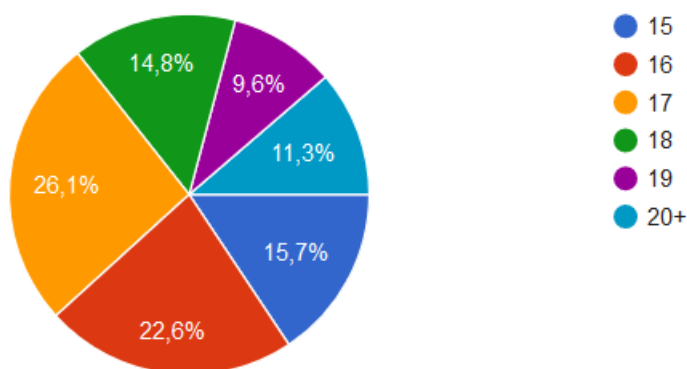
4.1.1 Materiál a metody dotazníkového šetření mezi žáky

Pro zjištění uznávaných hodnot a hodnotové orientace žáků středních škol byla použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Výhodou této metody je možnost oslovení velkého počtu respondentů a díky tomu sesbírání velkého množství informací, které jsou následně statisticky vyhodnoceny. Výhodou je také anonymita respondentů, která jim umožňuje odpovídat pravdivě bez obavy z narušení soukromí.

Dotazníky byly vytvořeny v elektronické podobě pomocí aplikace Formuláře Google (<https://docs.google.com/forms/u/0/>). Dotazník obsahoval 10 otázek. Většina otázek byla uzavřená, často s možností výběru více možností a případně doplnění vlastní možnosti. Poslední tři otázky se týkaly identifikace žáka, tedy pohlaví, věk a typ navštěvované školy.

Cílovou skupinou byli žáci středních škol – středních odborných škol, učilišť, gymnázií apod. – ve věku cca 15–20 let (současní žáci nebo čerství absolventi). Rozesílání dotazníků probíhalo sdílením odkazu pomocí sociálních sítí, prostřednictvím emailu apod. Celkem dotazník vyplnilo 117 respondentů – 61 chlapců a 55 dívek. V příloze jsou uvedeny otázky, které dotazník obsahoval.

Statistické vyhodnocení bylo provedeno aplikací Formuláře Google, která vyhodnotila výsledky i ve formě grafů.

Graf 1: Věkové složení respondentů.

4.1.2 Výsledky dotazníkového šetření mezi žáky

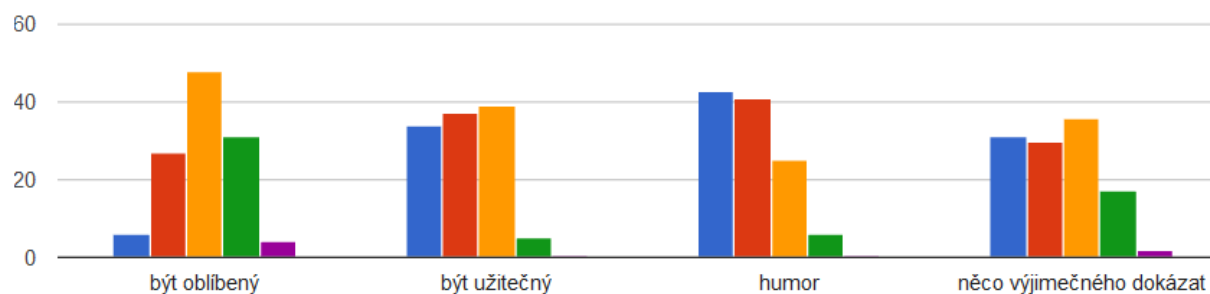
V této kapitole jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření mezi žáky. Obsahují jednotlivé otázky se statisticky zpracovanými údaji z dotazníků, doprovodný graf znázorňující výsledek a stručný popis.

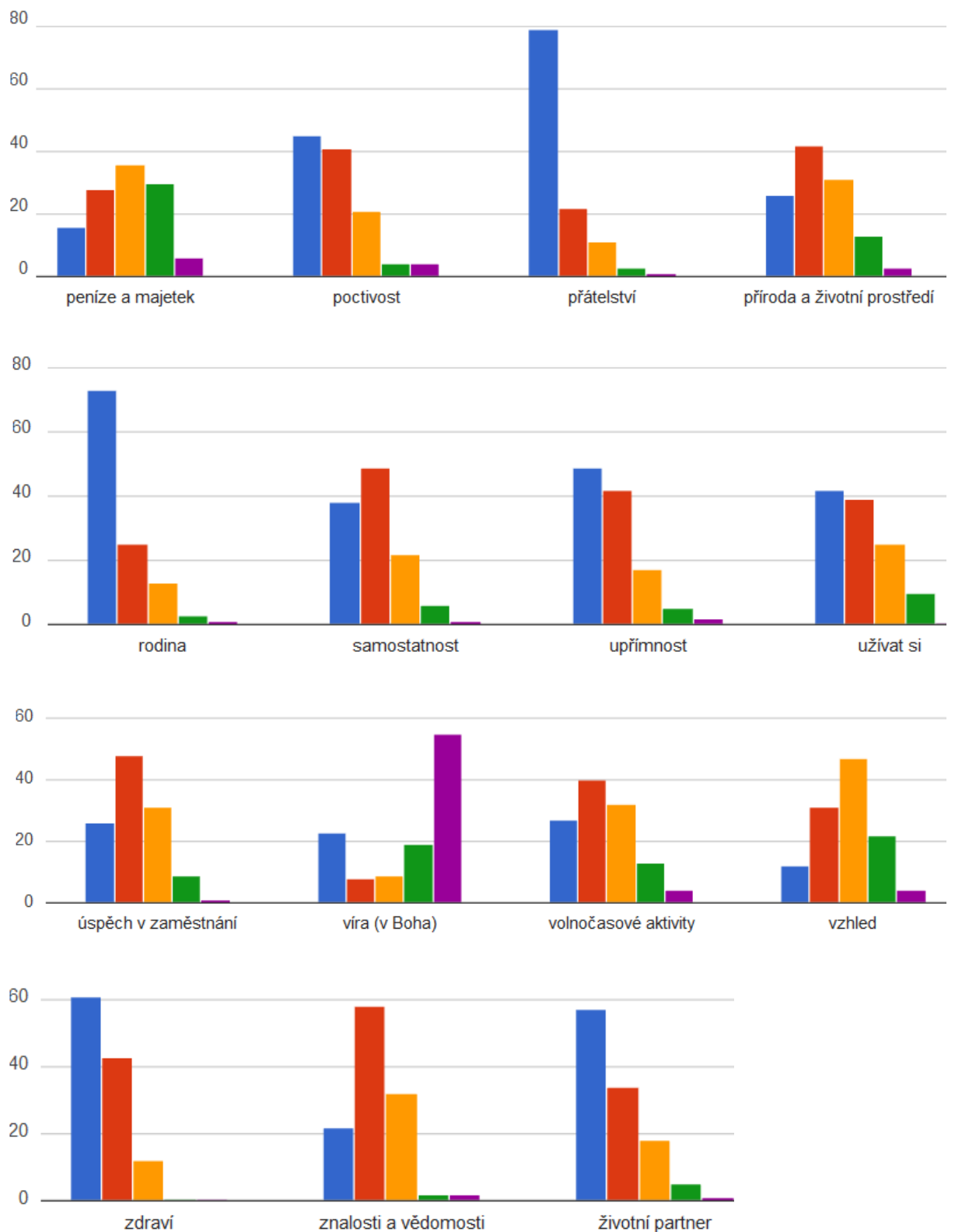
1) Tato otázka je zaměřená na životní hodnoty. Na stupnici 1 až 5 označ, jak jsou pro tebe jednotlivé hodnoty důležité.

■ 5 jedna z nejdůležitějších ■ 4 velmi důležitá ■ 3 důležitá ■ 2 málo důležitá ■ 1 úplně nepodstatná

hodnota	body
přátelství	4,5
zdraví	4,4
rodina	4,4
životní partner	4,2
upřímnost	4,1
humor	4,0
samostatnost	4,0
poctivost	4,0
užívat si	3,9
znalosti a vědomosti	3,8
úspěch v zaměstnání	3,7
volnočasové aktivity	3,6
příroda a životní prostředí	3,6
něco výjimečného dokázat	3,6
vzhled	3,2
peníze a majetek	3,1
být užitečný	3,0
být oblíbený	3,0
víra (v Boha)	2,3

Tabulka 1: Hodnoty seřazené podle důležitosti pro žáky (průměrně udělená hodnota).

Graf 2: Důležitost jednotlivých hodnot pro žáky.

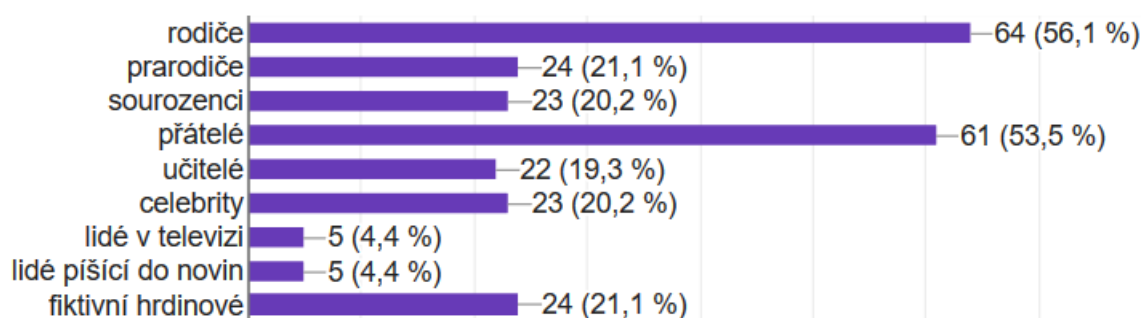
Při srovnání výsledků dívek a chlapců vidíme malé rozdíly v důležitosti udělené některým hodnotám. Celkově dívky udělovaly hodnotám větší hodnotu než chlapci, průměrně o 0,05. U dívek jako nejdůležitější hodnota vyšla rodina (4,7), zatímco u chlapců přátelství

(4,5). Dívky dále například hodnotu příroda a životní prostředí řadí před úspěch v zaměstnání, chlapci naopak. Vyskytly se i další rozdíly, ne však nijak výrazné. Větší rozdíl je u hodnoty víra (v Boha), která je u obou skupin na posledním místě – dívky 2,8 a chlapci 2,3.

Srovnání žáků z různých typů škol neukázalo významné rozdíly (do 0,1), výsledky se lišily jen u několika hodnot. Úspěch v zaměstnání si žáci středních odborných škol (SOŠ) cení na 3,8, ale žáci z 6letých gymnázií jen na 3,5. Něco výjimečného dokázat je pro žáky SOŠ spíše velmi důležité (3,6), zato pro žáky 6letých gymnázií jen důležité (3,3). Peníze a majetek u žáků SOŠ získaly 3,2, u žáků 8letých gymnázií pouze 2,9.

2) Kdo je pro tebe vzorem, podle něhož si utváříš životní hodnoty a názory?

Žáci vybírali lidi, kteří jsou pro ně vzorem z tohoto seznamu: rodiče, prarodiče, sourozenci, přátelé, učitelé, celebrity, lidí v televizi, lidé píšící do novin a fiktivní hrdinové. Ze seznamu mohli vybrat více možností nebo i přidat svou vlastní možnost.

Graf 3: Kdo je vzorem pro žáky.

Šest respondentů nevybralo žádnou možnost nebo uvedlo, že nemá vzor. Mezi dalšími uvedenými vzory bylo například: já za 10 let, spisovatelé, youtubeři a blogeři, Ježíš, lidé z církve.

Ze srovnání dívek a chlapců vyplynulo, že dívky mají o 25 % více vzorů než chlapci. Dívky měly rodiče za vzor v 70,4 % případů, chlapci jen ve 43,3 %. U chlapců byli jako vzor na prvním místě přátelé (55 %), kteří jsou vzorem pro 51,9 % dívek. Sourozenec má za vzor 29,6 % dívek, ale jen 11,7 % chlapců. Naopak celebrity jsou vzorem 23,3 % chlapců a jen 16,7 % dívek. Učitele jako svůj vzor označilo 24,1 % dívek a 15 % chlapců.

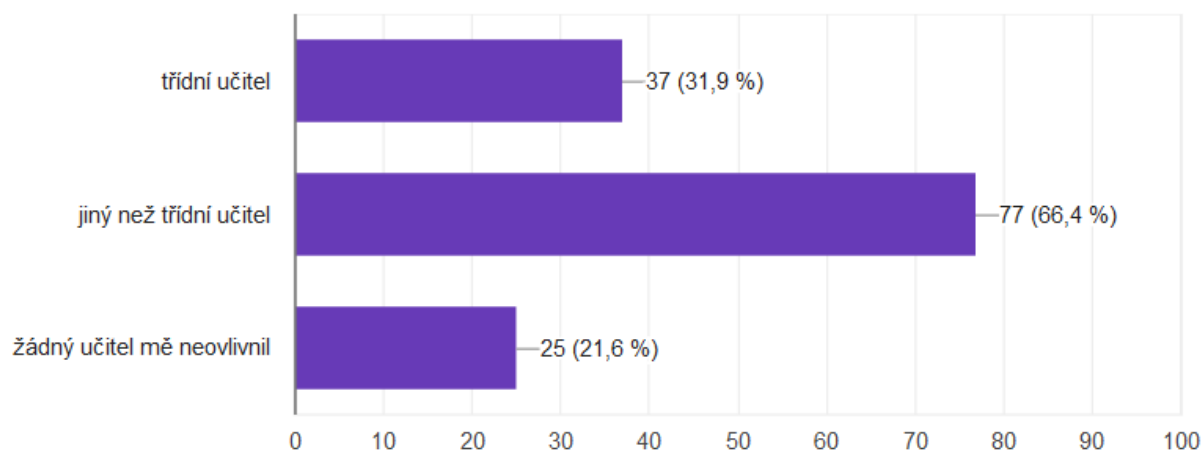
3) Má na nějakou z tebou uznávaných hodnot vliv některý ze tvých učitelů ve škole?

Kolik procent žáků jejich učitelé v uznávání dané hodnoty ovlivnili, je patrné z následující tabulky (Tabulka 2).

hodnota	ovlivnil (%)	hodnota	významně ovlivnil (%)
znalosti a vědomosti	43,8	znalosti a vědomosti	32,3
poctivost	41,1	poctivost	16,1
samostatnost	40,3	samostatnost	15,7
být užitečný	38,0	upřímnost	14,1
příroda a životní prostředí	36,5	humor	11,4
upřímnost	36,2	úspěch v zaměstnání	10,9
něco výjimečného dokázat	34,9	být užitečný	10,9
úspěch v zaměstnání	34,5	zdraví	10,4
humor	31,1	něco výjimečného dokázat	10,3
zdraví	30,7	příroda a životní prostředí	9,0
přátelství	28,7	přátelství	8,9
volnočasové aktivity	26,6	užívat si	7,8
užívat si	26,1	volnočasové aktivity	7,8
rodina	23,1	rodina	6,8
být oblíbený	21,9	peníze a majetek	4,2
peníze a majetek	21,1	životní partner	4,0
vzhled	16,8	být oblíbený	3,5
životní partner	10,4	vzhled	2,2
víra (v Boha)	9,6	víra (v Boha)	1,6

Tabulka 2: Procento žáků, které učitel ovlivnil v uznávání daných hodnot (vpravo - významně ovlivnil).

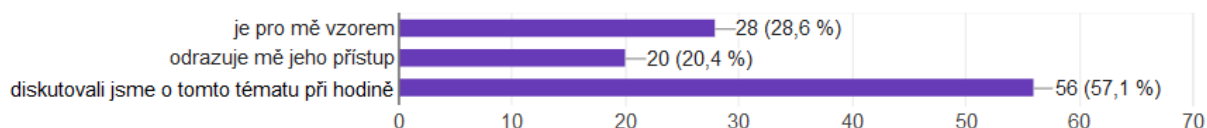
4) Jedná se o třídního učitele? (Vyber, jaký učitel tě ovlivnil.)

Graf 4: Jaký učitel žáky v uznávání hodnot ovlivnil.

5) Napiš, jak tě učitel ovlivnil.

Žáci vybírali ze tří možností: je pro mě vzorem, odrazuje mě jeho přístup, diskutovali jsme o tomto tématu při hodině. Nebo mohli napsat vlastní odpověď.

Graf 5: Odpovědi na otázku "Jak tě učitel ovlivnil?"

Mezi volnými odpověďmi bylo například:

Byla jedna z mála, kdo ocenil můj intelekt a nadání.

Dlouho strávený čas společně na škole a mimoškolních akcích.

Učil nás nejen věci do písemky, ale i do života.

Není pro mě vzorem, ale člověk se s ním nenudí.

Soukromý rozhovor.

Tím, jaký byl a jak se choval. Nikdy jsme o tom nediskutovali.

6) Čemu věnuješ nejvíc volného času? (např. podle toho, kolik hodin týdně tomu věnuješ)

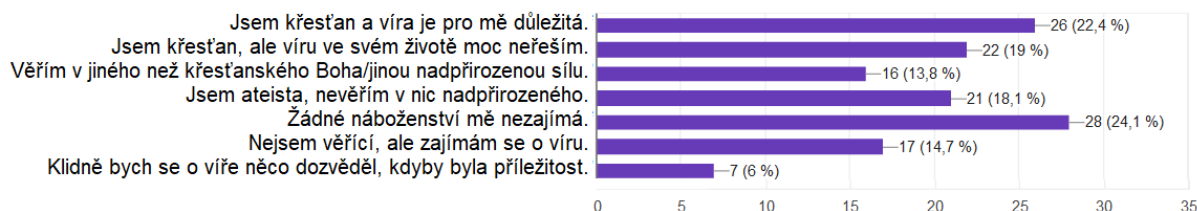
čemu věnuješ čas	pořadí
přátelé	2,72
zájmová činnost (jiná než sport)	2,82
rodina	3,04
sport	3,47
práce (vydělávání peněz)	3,69
příprava do školy	3,72

Tabulka 3: Čemu věnují žáci čas – průměrné pořadí ze šesti možností výběru.

Na prvním místě se nejvíce objevovala zájmová činnost (26,9 %), pak přátelé (20 %) a sport (17,7 %). Nejméně času věnují žáci v nejvíce případech práci (28,7 %) nebo sportu (26,4 %) a pak přípravě do školy (20,7 %).

7) Jak je pro tebe důležité náboženství a víra v Boha?

Žáci vybírali libovolné množství odpovědí z daných možností nebo mohli napsat svoji vlastní. Výsledky ukazuje graf 6.

Graf 6: Postoj žáků k náboženství a víře v Boha.

4.2 Úloha učitele při ovlivňování hodnotové orientace žáků

4.2.1 Materiál a metody dotazníkového šetření mezi učiteli

Pro zjištění vlivu učitelů na hodnotovou orientaci žáků středních škol byla použita rovněž kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Opět byla zachována anonymita dotazovaných.

Dotazníky byly vytvořeny v elektronické podobě pomocí aplikace Formuláře Google (<https://docs.google.com/forms/u/0/>). Dotazník obsahoval 15 otázek. Většina otázek byla uzavřená, často s možností výběru více možností a případně doplnění vlastní možnosti. Jedna otázka byla otevřená. Poslední tři otázky se týkaly identifikace učitele, tedy pohlaví, zda někdy byl třídním učitelem a typ školy, na které učí nebo učil.

Cílovou skupinou byli učitelé žáků středních škol – středních odborných škol, učilišť, gymnázií apod. Rozesílání dotazníků probíhalo sdílením odkazu pomocí sociálních sítí, prostřednictvím emailu apod. Celkem dotazník vyplnilo 25 respondentů – 7 mužů a 18 žen. V příloze jsou uvedeny otázky, které dotazník obsahoval.

Statistické vyhodnocení bylo provedeno aplikací Formuláře Google, která vyhodnotila výsledky i ve formě grafů.

4.2.2 Výsledky dotazníkového šetření mezi učiteli

V této kapitole jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření mezi učiteli. Obsahují jednotlivé otázky se statisticky zpracovanými údaji z dotazníků, doprovodný graf znázorňující výsledek a stručný popis.

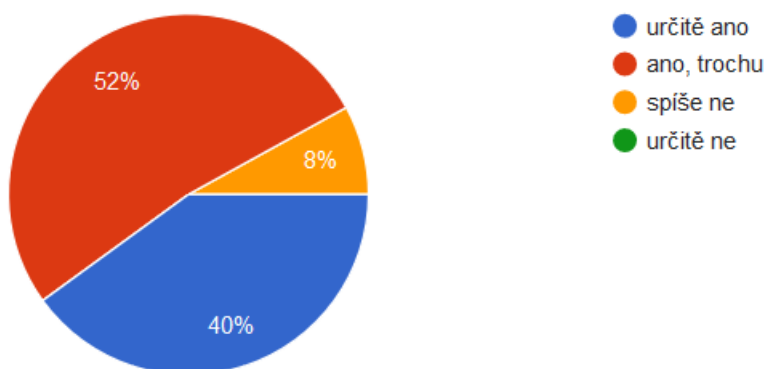
1) Jaké hodnoty jsou podle vás důležité pro žáky? Vyberte u každé hodnoty, nakolik si myslíte, že je pro většinu žáků důležitá.

■ 5 jedna z nejdůležitějších ■ 4 velmi důležitá ■ 3 důležitá ■ 2 málo důležitá ■ 1 úplně nepodstatná

hodnota	body
užívat si	4,5
být oblíbený	4,3
vzhled	4,2
humor	4,0
přátelství	3,8
volnočasové aktivity	3,8
peníze a majetek	3,6
rodina	3,5
životní partner	3,4
úspěch v zaměstnání	3,4
zdraví	3,0
být užitečný	3,0
něco výjimečného dokázat	3,0
znalosti a vědomosti	2,8
samostatnost	2,8
upřímnost	2,7
poctivost	2,4
příroda a životní prostředí	2,4
víra (v Boha)	1,2

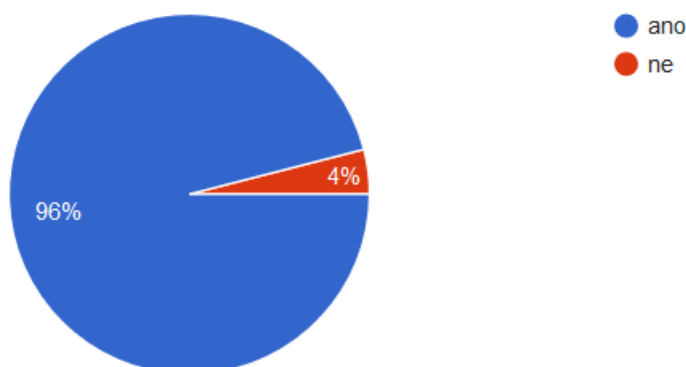
Tabulka 4: Hodnoty žáků seřazené podle důležitosti, podle učitelů (průměrně udělená hodnota).

2) Myslíte si, že máte jako učitel vliv na hodnotovou orientaci žáků?

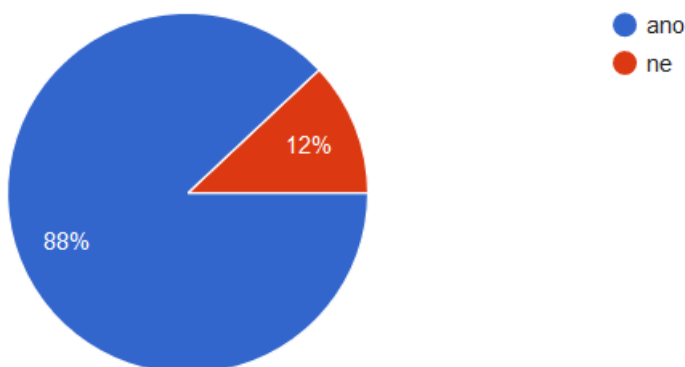
Graf 7: Odpovědi na otázku: Myslíte si, že máte jako učitel vliv na hodnotovou orientaci žáků?

3) Patří podle vás vedení žáků k určitým hodnotám k roli učitele?

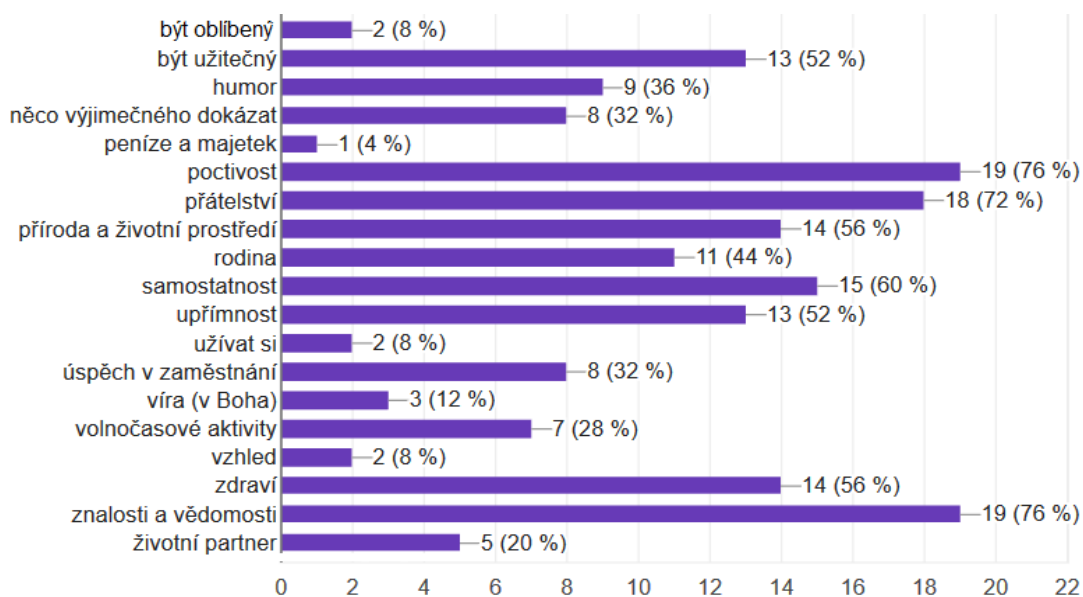
Graf 8: Odpovědi na otázku: Patří podle vás vedení žáků k určitým hodnotám k roli učitele?

4) Diskutujete někdy se žáky o životních hodnotách?

Graf 9: Odpovědi na otázku: Diskutujete někdy se žáky o životních hodnotách?

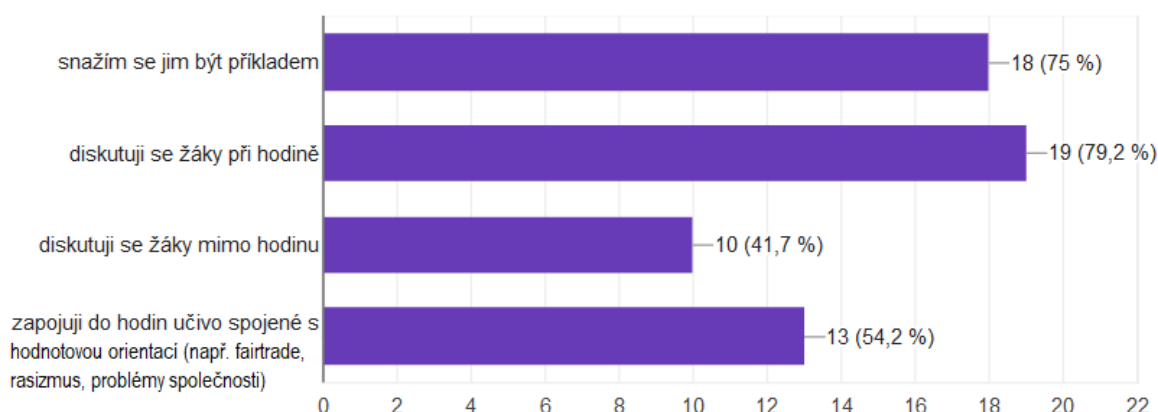
5) Snažíte se vést žáky k uznávání některých hodnot?

Graf 10: Hodnoty, k jejichž uznávání učitelé žáky vedou.

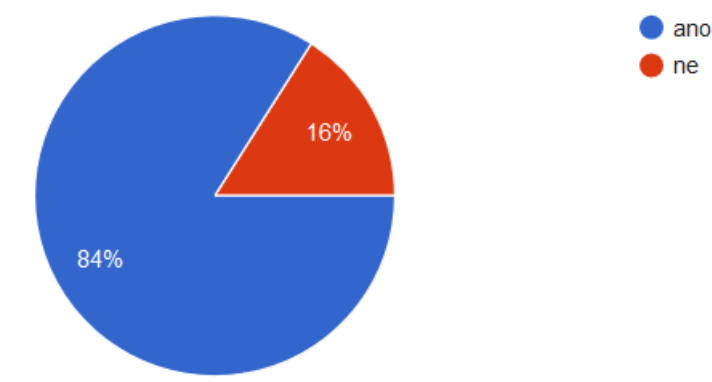
Další odpovědi, které se vyskytly vždy pouze u jednoho respondenta, byly:
 Ne, nesnažím se vést žáky k uznávání hodnot.
 Učitel jako autorita.
 Objektivita, kritické myšlení, mediální gramotnost.
 Vysvětluji přístup k hodnotám z různých hledisek, nejen k uznání, ale přemýšlení, zda to má
 smysl a proč.

6) Jak konkrétně žáky k uznávání hodnot vedete?

Graf 11: Jak učitelé vedou žáky k uznávání hodnot.

7) Chtěl/a byste mít jako učitel/ka větší vliv na utváření hodnotové orientace u žáků?

Graf 12: Odpovědi na otázku: Chtěl/a byste mít jako učitel/ka větší vliv na utváření hodnotové orientace u žáků?

8) Jak by se toho podle vás dalo dosáhnout? (navazuje na předchozí otázku, otevřená otázka)

Odpovědi se dají podle společných myšlenek rozdělit do několika skupin. Většího vlivu učitele na utváření hodnotové orientace žáků by se dalo dosáhnout podle respondentů takto:

1. Trávit se žáky více času mimo výuku. Konkrétní odpovědi:

- Více času mimo výuku.
- Méně učiva, více času.
- Více času stráveného s žáky mimo výuku ve škole – exkurze, výlety.
- Pobytové kurzy.
- Povinné třídnické hodiny (cca 1 za 14 dní).
- Více třídnických hodin.

2. Prostřednictvím různých aktivit. Konkrétní odpovědi:

- Diskuzí, příkladem, dá se zapojit do hodin v podstatě ve všech předmětech.
- Různé společenské hry, aktivity, názorné ukázky (exkurze).
- Preventivní programy.
- Prostřednictvím i mimoškolních aktivit, například sponzoring handicapovaných nebo znevýhodněných, ochrana kulturních a historických památek (seznámení se s historickými památkami v nejbližším okolí a jejich problematikou).
- Nedržet se jen "klasických osnov", neučit jen vědomosti, ale jít dál. Snad v každém tématu se dá najít něco praktického, ze života, o čem se dá diskutovat, nebo aspoň chvilku přemýšlet. A když nic jiného, i způsobem výuky můžu žáky vést ke spolupráci, odpovědnosti apod.

3. Posílením autority učitele. Konkrétní odpovědi:

- Přátelským vztahem a posilováním neformální autority.
- Větší autorita učitelů ve společnosti.
- Určitě větším uznáním učitelské profese veřejností.

4. Další odpovědi:

- Méně žáků ve třídě.
- Modlitbou za žáky.
- Přímou ukázkou.

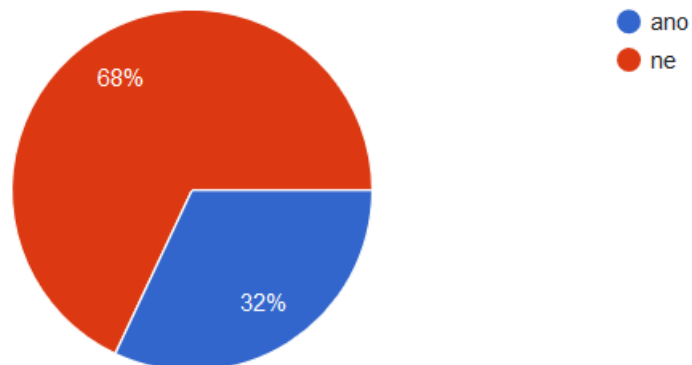
9) Máte zpětnou vazbu od žáků, jestli na ně máte vliv? Všiml/a jste si u žáků nějaké změny v jejich hodnotové orientaci během času (kdy na ně máte potenciálně vliv)?

Ano – 14 (56 %) respondentů

Ne – 8 (32 %) respondentů

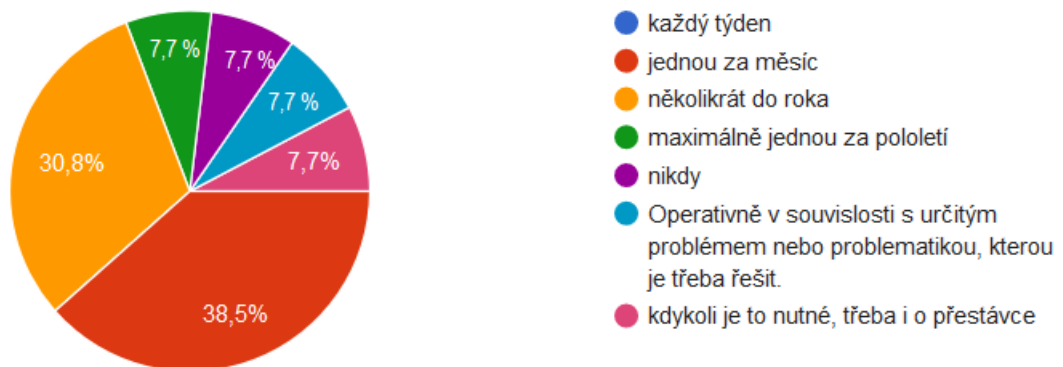
Nevím, nedokážu vyhodnotit – 3 (12 %) respondentů

10) Myslíte si, že třídní učitel má na utváření hodnot žáků větší vliv než běžný učitel?

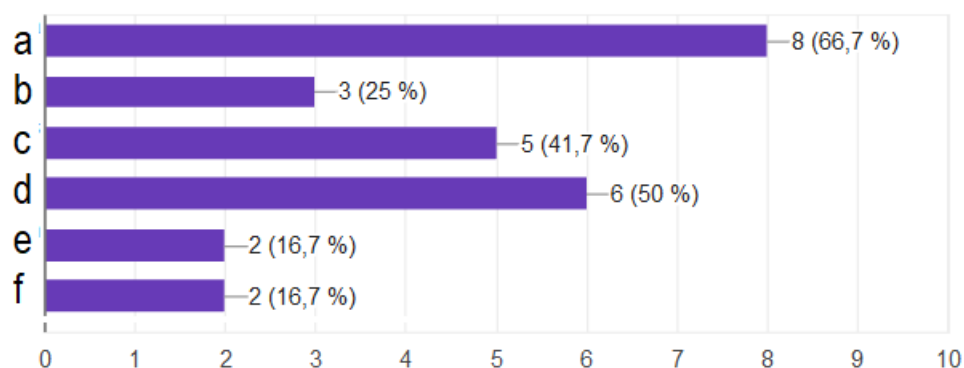
Graf 13: Odpovědi na otázku: Myslíte si, že třídní učitel má na utváření hodnot žáků větší vliv než běžný učitel?

11) Jak často využíváte třídnické hodiny?

Graf 14: Odpovědi na otázku: Jak často využíváte třídnické hodiny?

12) Jaký je význam vašich třídnických hodin, jak probíhají?

Graf 15: Jaký je význam vašich třídnických hodin, jak probíhají? a – především administrativní a organizační záležitosti; b – snažím se lépe poznávat své žáky; c – čas pro hlubší komunikaci s žáky, i o osobních záležitostech; d – příležitost řešit vztahové problémy ve třídě; e – žáci se nechtějí bavit o osobních záležitostech; f – je to relativně zbytečná hodina pro mne i pro žáky

Mezi dalšími odpověďmi bylo:

Záleží na situaci ve třídě, na kolektivu, na důvodu svolání třídnické hodiny. Pokud o to žáci jeví zájem, osobní záležitosti řeším soukromě. Nemáme přesně určené hodiny.

4.3 Diskuze

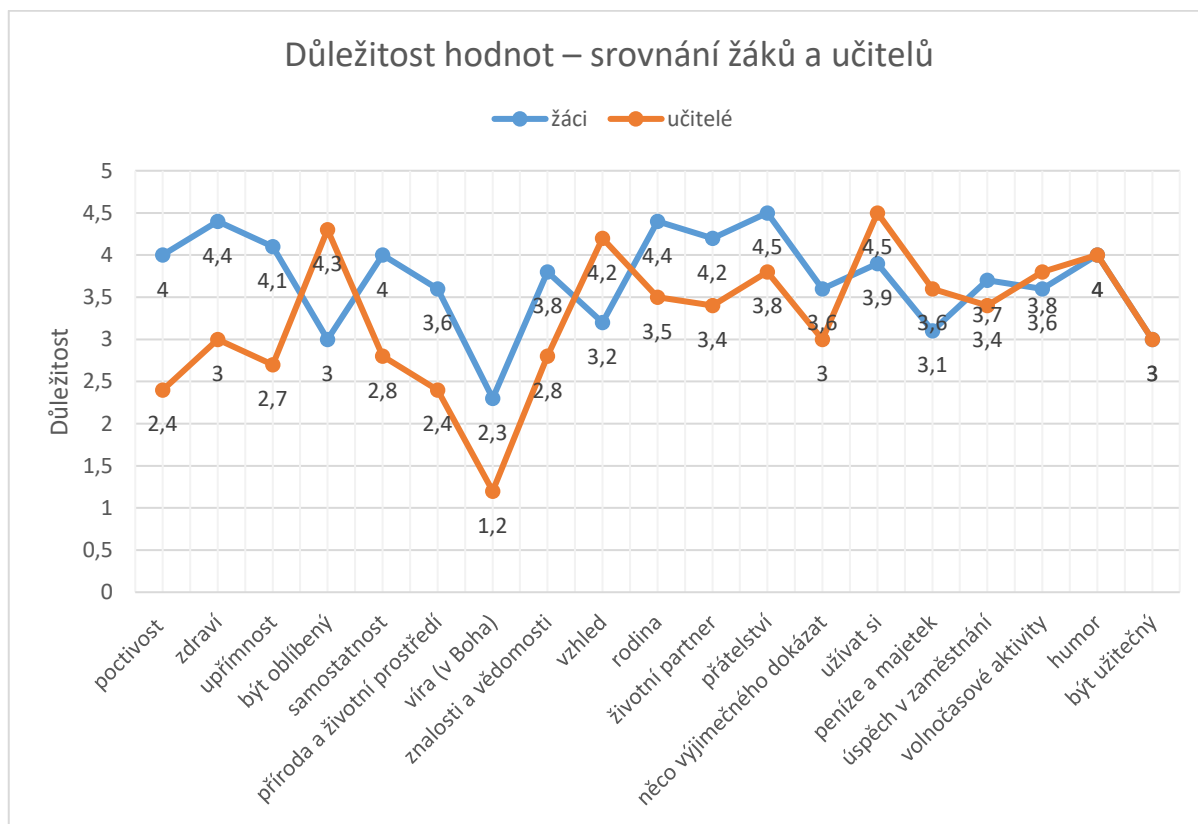
4.3.1 Hodnotová orientace středoškolské mládeže

Prvním cílem práce bylo zjistit, které hodnoty jsou pro dnešní středoškolskou mládež důležité. Podle odpovědí v dotaznících byl sestaven žebříček hodnot žáků. Na prvních místech se umístily hodnoty přátelství, zdraví, rodina, životní partner a upřímnost. Na posledních místech vzhled, peníze a majetek, být užitečný, být oblíbený a víra (v Boha). Zjištěné výsledky jsou obdobné výsledkům jiných studií. Ve výzkumu Hanákové (2008) byla u adolescentů také zjištěna jako nejdůležitější hodnota přátelství. Poctivost se také v této studii umístila mezi důležitými hodnotami. Ekologické a environmentální cítění nebylo před jinými hodnotami příliš upřednostňováno. Víra v Boha se, stejně jako v této práci, umístila na konci žebříčku ve studii Hanákové (2008) i Koláře (1997). Výzkum Koláře (1997) také vyhodnotil na prvních místech hodnotu zdraví a rodina; peníze byly vyhodnoceny jako méně důležité.

Mezi důležitostmi hodnot pro dívky a chlapce byly malé rozdíly. Celkově dívky udělovaly hodnotám větší hodnotu než chlapci. U dívek jako nejvíc důležitá hodnota vyšla rodina, zatímco u chlapců přátelství. Ve studii Horákové (2006) zvolili chlapci jako nejdůležitější z daných sedmi hodnot úspěch v zaměstnání, který se v této práci u chlapců umístil sice až ve druhé polovině žebříčku hodnot, ale se 3,8 body, tedy stále spíše mezi velmi důležitými hodnotami. Dívky na prvním místě měly hodnotu stálého partnera, což je srovnatelné s výsledky této práce, kde dívky ohodnotily životního partnera (stejně jako chlapci) 4,2 body z 5 možných a zvolily tak tuto hodnotu jako pátou nejdůležitější (z 19). Bariekzahyová (2009) porovnává žáky z gymnázií a učilišť, kdy žáci na gymnáziích jsou méně materialisticky zaměřeni než žáci učebních oborů. Srovnání žáků z různých typů škol v této práci naopak neukázalo významné rozdíly.

V souvislosti s druhým cílem práce – zjistit, jaký vliv má učitel na utváření hodnot žáků – měli učitelé také označit, nakolik jsou podle nich jednotlivé hodnoty pro žáky důležité. Jejich odhad se od výsledků získaných od žáků poměrně dost liší, jak je vidět v grafu 16. Nejhorší odhad měli učitelé u hodnot poctivost, zdraví a upřímnost, které považovali za méně důležité, než pro žáky skutečně jsou. Záleží ovšem, jak upřímně žáci v dotaznících odpovídali. Například u hodnoty poctivost, kterou učitelé ohodnotili jako pro žáky málo důležitou, mohli učitelé usuzovat podle toho, jak často se žáci při testech snaží podvádět. Jak je všeobecně známo, v českých školách není podvádění nijak neobvyklé, přesto žáci označili poctivost jako velmi důležitou hodnotu. Hodnotu „být oblíbený“ naopak učitelé považovali za jednu

z nejdůležitějších, žáci ji ale zařadili téměř na konec žebříčku. Nejlépe učitelé odhadli důležitost hodnot peníze a majetek, úspěch v zaměstnání, volnočasové aktivity, humor a být užitečný.

Graf 16: Důležitost hodnot pro žáky – srovnání odpovědí žáků a učitelů. Seřazeno sestupně podle velikosti rozdílu mezi odpovědí žáků a učitelů.

Dále výsledky dotazníků ukázaly, koho mají žáci jako svůj životní vzor, podle něhož si utváří hodnoty a názory. Nejčastěji se jednalo o rodiče a přátele. Dívky měly nejčastěji za vzor rodiče a chlapci přátele, což koresponduje s tím, že dívky označily za nejdůležitější hodnotu rodinu a chlapci přátelství. Ve výzkumu Hanákové (2008) označili adolescenti za svoje vzory například rodiče (9 % dotázaných), sourozence (3 %), kamarády (3 %) a známé osobnosti (9 %). Učitel nebyl vzorem pro nikoho z dotázaných a téměř polovina respondentů uvedla, že vzor nemá nebo neví. Naopak v této práci byli vzorem rodiče pro 56,1 %, sourozenci pro 20,2 %, přátelé pro 53,5 % a celebrity pro 20,2 % dotázaných. Učitelé byli vzorem pro 19,3 % žáků. Že nemá žádný vzor, uvedlo pouze asi 5 % žáků.

4.3.2 Úloha učitele při ovlivňování hodnotové orientace žáků

Vliv učitele na utváření hodnot žáků mělo zjistit několik otázek v dotaznících. V otázce č. 3 měli žáci označit hodnoty, v jejichž uznávání je ovlivnil nějaký učitel. U všech daných hodnot se našlo alespoň několik žáků, kteří byli učitelem v uznávání této hodnoty ovlivněni. Vliv učitele mohl být pozitivní i negativní, což ve výsledcích není patrné. Nicméně žáci uváděli poměrně velký vliv učitelů na utváření jejich hodnot – od 9,6 do 43,8 % žáků učitelé u jednotlivých hodnot ovlivnili. Největší vliv učitelů byl zaznamenán u hodnot znalosti a vědomosti (43,8 %), poctivost (41,1 %), samostatnost (40,3 %), být užitečný (38 %), příroda a životní prostředí (36,5 %), upřímnost (36,2 %) a další. Nejmenší vliv mají učitelé u hodnot vzhled (16,8 %), životní partner (10,4 %) a víra (v Boha) (9,6 %).

Většina učitelů si myslí, že vliv na hodnotovou orientaci žáků mají – 40 % uvedlo, že určitě mají vliv, 52 % ano, trochu. Pouze 8 % učitelů si myslí, že spíše žádný vliv nemají, ale nikdo neuvedl, že určitě nemá vliv. Podle 96 % učitelů patří vedení žáků k určitým hodnotám k roli učitele. Více než polovina učitelů (56 %) vnímá svůj vliv na hodnotovou orientaci žáků podle jejich zpětné vazby a změn během času.

Učitelé se snaží vést žáky k uznávání většiny hodnot, nejvíce k těmto z uvedených: poctivost, znalosti a vědomosti (oboje 76 % učitelů), přátelství (72 %), samostatnost (60 %), příroda a životní prostředí, zdraví (oboje 56 %), být užitečný a upřímnost (oboje 52 %).

U 31,9 % žáků měl vliv na utváření hodnot třídní učitel, u 66,4 % se jednalo o jiného než třídního učitele. 21,6 % žáků uvedlo, že je žádný učitel neovlivnil. Třetina učitelů (32 %) si myslí, že třídní učitel má na utváření hodnot žáků větší vliv než běžný učitel. Výsledky od žáků a učitelů jsou tedy v podstatě shodné.

Více než polovina žáků (57,1 %) uvedla, že je učitel ovlivnil, když o určitém tématu (hodnotě) diskutovali při hodině, přičemž až 88 % učitelů se žáky o životních hodnotách diskutuje. Při hodině o hodnotách se žáky diskutuje 75 % učitelů, mimo hodinu pak 41,7 %. Dále více než polovina učitelů (54,2 %) zapojuje do hodin učivo spojené s hodnotovou orientací. Tři čtvrtiny učitelů (75 %) se snaží být žákům příkladem a podle odpovědí žáků 28,6 % z nich bylo ovlivněno učitelem tak, že je pro ně ohledně určité hodnoty vzorem. Někteří žáci byli ovlivněni během času stráveného s učitelem na mimoškolních akcích, ale také tím, jak se učitel choval a tím, že je neučil pouze znalosti do testů, ale i to, co se jim může hodit v každodenním životě.

Většina (84 %) učitelů by chtěla mít na utváření hodnotové orientace u žáků větší vliv. Dalo by se toho podle nich dosáhnout například tím, že by trávili se žáky více času mimo výuku,

dále prostřednictvím různých aktivit (hry, preventivní programy, mimoškolní aktivity apod.) a také posílením autority učitele u žáků i obecně ve společnosti.

Třídnické hodiny využívá většina učitelů jednou za měsíc (38,5 %) až několikrát do roka (30,8 %). Kromě organizačních záležitostí na nich řeší i osobní a vztahové problémy žáků a snaží se žáky lépe poznávat (celkově až polovina dotázaných učitelů). Třídnické hodiny tedy mohou být příležitostí pro ovlivňování hodnotové orientace žáků.

5 Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jaké hodnoty jsou důležité pro středoškolskou mládež. Pomocí dotazníkového šetření byl sestaven hodnotový žebříček žáků a jako nejdůležitější zjištěny hodnoty přátelství, zdraví, rodina, životní partner a upřímnost. Učitelé nemají příliš přesnou představu o tom, jaké hodnoty jsou pro žáky důležité, například poctivost, zdraví a upřímnost považovali za méně důležité, než jak je označili žáci. Naopak podle učitelů je pro žáky velice důležité být oblíbený, ale žáci tuto hodnotu před ostatními nepreferovali.

Druhým cílem bylo vyhodnotit vliv učitele na utváření hodnotové orientace žáků. Z odpovědí žáků i učitelů vyplývá, že učitelé určitý vliv mají. Jako svůj vzor, podle něhož si utvářejí životní hodnoty a názory, vybrala učitele téměř pětina dotazovaných žáků. U všech daných hodnot se našlo alespoň několik žáků, kteří byli učitelem v uznávání této hodnoty ovlivněni, u některých dokonce významně ovlivněni. Učitelé také uvádějí, že se snaží vést žáky k uznávání mnohých hodnot. Třídní učitelé zřejmě nemají větší vliv než ostatní učitelé.

Způsoby, jakými mohou učitelé ovlivňovat hodnotovou orientaci žáků, jsou především diskuze při hodině i mimo klasickou výuku, dále zapojení učiva spojeného s hodnotovou orientací do hodin. Důležité jsou také mimoškolní akce, exkurze, výlety a další aktivity, při kterých mohou žáci s učiteli trávit čas mimo klasickou výuku. Také třídnické hodiny mohou být příležitostí pro ovlivňování hodnotové orientace žáků.

6 Seznam použitých zdrojů

- Bariekzahyová, T. 2009. Sociální status, materialistická hodnotová orientace a spokojenost se životem u studentů středních škol. IV. mezinárodní konference doktorandů odborů Psychologie a Sociální práce - FSVaZ UKF Nitra.
- Brožík, V. 1984. Hodnoty a významy. Bratislava. 291 s.
- Činčera, J. 2011. Vliv pobytového programu o Jizerských horách na proenvironmentální postoje a hodnoty. *Envigogika*. 6 (3).
- Erikson, E. H. 1993. *Childhood and Society*. New York. Norton. p. 448. ISBN: 978-0-393-34738-8.
- Erikson, E. H. 1994. *Insight and responsibility*. New York. Norton. p. 256. ISBN: 978-0393312140.
- Erikson, E. H. 2002. *Dětství a společnost*. Argo. 387 s. ISBN: 8072033808.
- Grác, J. 1985. *Persuázia. O vplyvňovanie človeka človekom*. Bratislava. Osveta. 367 s. ISBN: 70-005-88.
- Hanáková, T. 2008. *Hodnotová orientace a životní styl současné mládeže*. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Brno.
- Heidbrink, H. 1997. *Psychologie morálního vývoje*. Praha. Portál. 175 s. ISBN: 80-7178-154-1.
- Horák, J. 1996. *Problematika hodnot a hodnotové orientace*. 1. díl. Technická univerzita v Liberci. Liberec. 75 s. ISBN: 80-7083-196-0.
- Horáková, N. 2006. *Pracovní hodnoty a postoje v české společnosti*. In Červenka, J., Kunštát, D. *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR. s. 211-221.
- Kerlinger, F. N. 1972. *Základy výzkumu chování*. Praha. Academia. s. 476. ISBN: 21-033-72.

Kluckhohn, C. 2001. Values and Value-Orientations in the Theory of Action. In: Parsons, T., Shils, E.: Toward a gene Theory of Action. Cambridge. Harvard University Press. ISBN: 978-0765807182.

Kolář, P. 1997. Hodnotová orientace a využití volného času dětí a mládeže: informační studie č. 5. 091. Parlamentní institut Parlamentu ČR [online]. [Cit. 2018-09-17]. Dostupný z: <<http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/PI-5-091.doc>>.

Krakovičová, M. 2009. Hodnotová orientace žáků ZŠ. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Brno.

Levi, V. 1981. Umění sebevlády. Praha. Mladá fronta. 236 s. ISBN: 23-001-81.

Mareš, J., Průcha, J., Walterová, E. 2003. Pedagogický slovník. 1. vyd. Praha. Portál. 322 s. ISBN: 80-7178-772-8.

Nakonečný, M. 1993. Základy psychologie osobnosti. Management press. Praha. 232 s. ISBN: 80-85603-34-9.

Nakonečný, M. 2011. Psychologie: přehled základních oborů. Triton. Praha. 863 s. ISBN: 8073874431.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Chovatel cizokrajných zvířat [online]. 2009 [cit. 2018-10-12]. Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Národní ústav odborného vzdělávání. Praha. Dostupné z: <http://zpd.nuov.cz/RVP_3_vlna/RVP%204143L01%20Chovatel%20cizokrajnych%20zvirat.pdf>.

Říčan, P. 2006. Cesta životem. Praha. Portál. 432 s. ISBN: 80-7367-124-7.

Sak, P. 2000. Proměny české mládeže. Praha. Petrklíč. 291 s. ISBN: 80-7229-042-8.

Sedláková, V. 2015. Hodnotová orientace žáků středních škol. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Brno.

Světlý, J. 1977. Hodnoty a hodnocení. Praha.

Sýkorová, D. 1994. Hodnoty a hodnotová orientace středoškolské mládeže. Závěrečná výzkumná zpráva. Olomouc.

Vacek, P. 2013. Psychologie morálky a výchova charakteru žáků. Hradec Králové. Gaudeamus. 203 s. ISBN: 978-80-7435-257-7.

Vágnerová, M. 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Karolinum. Praha. 531 s. ISBN: 978-80-246-2153-1.

7 Přílohy

7.1 Dotazník pro žáky

Dotazník o hodnotové orientaci

Tento dotazník je určený žákům středních škol, učilišť a odpovídajících ročníků gymnázií (od 15 let do maturity). Výsledky budou použity pro účely závěrečné práce v rámci studia učitelství odborných předmětů na Institutu vzdělávání a poradenství na České zemědělské univerzitě. Vyplnění vám zabere cca 5 minut. Za vyplnění děkuje Anežka Krausová.

1. Tato otázka je zaměřená na životní hodnoty. Na stupnici 1 až 5 označ, jak jsou pro tebe jednotlivé hodnoty důležité. Buď prosím upřímný – nepiš, jak by to mělo být, ale jak to je ve tvém životě.

Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	5 jedna z nejdůležitějších	4 velmi důležitá	3 důležitá	2 málo důležitá	1 úplně nepodstatná
být oblíbený	☐	☐	☐	☐	☐
být užitečný	☐	☐	☐	☐	☐
humor	☐	☐	☐	☐	☐
něco výjimečného dokázat	☐	☐	☐	☐	☐
peníze a majetek	☐	☐	☐	☐	☐
poctivost	☐	☐	☐	☐	☐
přátelství	☐	☐	☐	☐	☐
příroda a životní prostředí	☐	☐	☐	☐	☐
rodina	☐	☐	☐	☐	☐
samostatnost	☐	☐	☐	☐	☐
upřímnost	☐	☐	☐	☐	☐
užívat si	☐	☐	☐	☐	☐
úspěch v zaměstnání	☐	☐	☐	☐	☐
víra (v Boha)	☐	☐	☐	☐	☐
volnočasové aktivity	☐	☐	☐	☐	☐
vzhled	☐	☐	☐	☐	☐
zdraví	☐	☐	☐	☐	☐
znalosti a vědomosti	☐	☐	☐	☐	☐
životní partner	☐	☐	☐	☐	☐

2. **Kdo je pro tebe vzorem, podle něhož si utváříš životní hodnoty a názory?** (Vyber skupinu, v níž je alespoň jeden člověk pro tebe vzorem – např. jeden z tvých přátel – vyber „přátelé“.) Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- rodiče
- prarodiče
- sourozenci
- přátelé
- učitelé
- celebrity
- lidé v televizi
- lidé píšící do novin
- fiktivní hrdinové
- Jiné: _____

3. **Má na nějakou z tebou uznávaných hodnot vliv některý ze tvých učitelů ve škole?** (Označ hodnoty, u jejichž uznávání tě ovlivnil učitel, ať už pozitivně, nebo negativně.) Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	významně ovlivnil	trochu ovlivnil	neovlivnil
být oblíbený	☐	☐	☐
být užitečný	☐	☐	☐
humor	☐	☐	☐
něco výjimečného dokázat	☐	☐	☐
peníze a majetek	☐	☐	☐
poctivost	☐	☐	☐
přátelství	☐	☐	☐
příroda a životní prostředí	☐	☐	☐
rodina	☐	☐	☐
samostatnost	☐	☐	☐
upřímnost	☐	☐	☐
užívat si	☐	☐	☐
úspěch v zaměstnání	☐	☐	☐
víra (v Boha)	☐	☐	☐
volnočasové aktivity	☐	☐	☐
vzhled	☐	☐	☐
zdraví	☐	☐	☐
znalosti a vědomosti	☐	☐	☐
životní partner	☐	☐	☐

4. **Jedná se o třídního učitele?** (Vyber, jaký učitel tě ovlivnil.) Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- třídní učitel jiný než třídní
- učitel žádný učitel mě
- neovlivnil

5. **Napiš, jak tě učitel ovlivnil:**

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- je pro mě vzorem
- odrazuje mě jeho přístup
- diskutovali jsme o tomto tématu při hodině
- Jiné: _____

6. **Čemu věnuješ nejvíc volného času?** (např. podle toho, kolik hodin týdně tomu věnuješ). Seřaď sestupně pomocí čísel (1. nejvíce času, 6. nejméně času):

Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	1	2	3	4	5	6
příprava do školy	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rodina	☐	☐	☐	☐	☐	☐
přátelé	☐	☐	☐	☐	☐	☐
práce (vydělávání peněz)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zájmová činnost (jiná než sport)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. **Jak je pro tebe důležité náboženství a víra v Boha?**

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Jsem křesťan a víra je pro mě důležitá.
- Jsem křesťan, ale víru ve svém životě moc neřeším.
- Věřím v jiného než křesťanského Boha/jinou nadpřirozenou sílu.
- Jsem ateista, nevěřím v nic nadpřirozeného.
- Žádné náboženství mě nezajímá.
- Nejsem věřící, ale zajímám se o víru.
- Klidně bych se o víře něco dozvěděl, kdyby byla příležitost.
- Jiné: _____

8. **Jsi:**

Označte jen jednu elipsu.

- žena
- muž

9. **Kolik je ti let?**

Označte jen jednu elipsu.

- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20+

10. **Jakou navštěvuješ školu?**

Označte jen jednu elipsu.

- SOŠ
 - SOU
 - 8leté gymnázium
 - 6leté gymnázium
 - 4leté gymnázium
 - konzervatoř
 - Jiné: _____
-

7.2 Dotazník pro učitele

Dotazník o hodnotové orientaci žáků SŠ

Tento dotazník je určený učitelům žáků středních škol, učilišť a odpovídajících ročníků gymnázií (od 15 let do maturity). Výsledky budou použity pro účely závěrečné práce v rámci studia učitelství odborných předmětů na Institutu vzdělávání a poradenství na České zemědělské univerzitě. Vyplnění vám zabere cca 5 minut. Za vyplnění děkuje Anežka Krausová.

1. **Jaké hodnoty jsou podle vás důležité pro žáky?** Vyberte u každé hodnoty, nakolik si myslíte, že je pro většinu žáků důležitá. Označte jen jednu elipsu na každém řádku.

	5 jedna z nejdůležitějších	4 velmi důležitá	3 důležitá	2 málo důležitá	1 úplně nepodstatná
být oblíbený	☐	☐	☐	☐	☐
být užitečný	☐	☐	☐	☐	☐
humor	☐	☐	☐	☐	☐
něco výjimečného dokázat	☐	☐	☐	☐	☐
peníze a majetek	☐	☐	☐	☐	☐
poctivost	☐	☐	☐	☐	☐
přátelství	☐	☐	☐	☐	☐
příroda a životní prostředí	☐	☐	☐	☐	☐
rodina	☐	☐	☐	☐	☐
samostatnost	☐	☐	☐	☐	☐
upřímnost	☐	☐	☐	☐	☐
užívat si	☐	☐	☐	☐	☐
úspěch v zaměstnání	☐	☐	☐	☐	☐
víra (v Boha)	☐	☐	☐	☐	☐
volnočasové aktivity	☐	☐	☐	☐	☐
vzhled	☐	☐	☐	☐	☐
zdraví	☐	☐	☐	☐	☐
znalosti a vědomosti	☐	☐	☐	☐	☐
životní partner	☐	☐	☐	☐	☐

2. **Myslíte si, že máte jako učitel vliv na hodnotovou orientaci žáků?** Označte jen jednu elipsu.

- určitě ano
 ano, trochu spíše
 ne
 určitě ne

3. **Patří podle vás vedení žáků k určitým hodnotám k roli učitele?** Označte jen jednu elipsu.

- ano ne

4. **Diskutujete někdy se žáky o životních hodnotách?** Označte jen jednu elipsu.

ano ne

5. **Snažíte se vést žáky k uznávání některých hodnot?** *Pokud ano, zaškrtněte, jaké to jsou, případně doplňte vlastní odpověď.*

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Ne, nesnažím se vést žáky k uznávání hodnot.
- být oblíbený
- být užitečný
- humor
- něco výjimečného dokázat
- peníze a majetek
- poctivost
- přátelství
- příroda a životní prostředí
- rodina
- samostatnost
- upřímnost
- užívat si
- úspěch v zaměstnání
- víra (v Boha)
- volnočasové aktivity
- vzhled
- zdraví
- znalosti a vědomosti
- životní partner
- Jiné: _____

6. **Jak konkrétně žáky k uznávání hodnot vedete?** *(Pokud je k uznávání hodnot nevedete, nezaškrťávejte nic.)*

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- snažím se jim být příkladem
- diskutuji se žáky při hodině
- diskutuji se žáky mimo hodinu
- zapojuji do hodin učivo spojené s hodnotovou orientací (např. fairtrade, rasismus, problémy společnosti...)
- Jiné: _____

7. **Chtěl/a byste mít jako učitel/ka větší vliv na utváření hodnotové orientace u žáků?**

Označte jen jednu elipsu.

ano ne

8. Jak by se toho podle vás dalo dosáhnout?

9. Máte zpětnou vazbu od žáků, jestli na ně máte vliv? Všiml/a jste si u žáků nějaké změny v jejich hodnotové orientaci během času (kdy na ně máte potenciálně vliv)?

ano

ne

Jiné: _____

10. Myslíte si, že třídní učitel má na utváření hodnot žáků větší vliv než běžný učitel?

Označte jen jednu elipsu.

ano ne

Pokud jste (nebo jste někdy byl/a) třídním učitelem/třídní učitelkou: *(pokud ne, nevyplňujte)*

11. **Jak často využíváte třídnické hodiny?** *Označte jen jednu elipsu.*

- každý týden
- jednou za měsíc
- několikrát do roka
- maximálně jednou za pololetí
- nikdy
- Jiné: _____

12. **Jaký je význam vašich třídnických hodin, jak probíhají?** *Zaškrtněte všechny platné možnosti*

- především administrativní a organizační záležitosti
- snažím se lépe poznávat své žáky
- čas pro hlubší komunikaci s žáky, i o osobních záležitostech
- příležitost řešit vztahové problémy ve třídě
- žáci se nechtějí bavit o osobních záležitostech
- je to relativně zbytečná hodina pro mne i pro žáky
- Jiné: _____

13. **Jste:** *Označte jen jednu elipsu.*

- žena muž
-

14. **Jste nebo jste někdy byl třídní učitelem?** *Označte jen jednu elipsu.*

- ano ne
-

15. **Na jaké škole učíte/jste učil?** *Zaškrtněte všechny platné možnosti.*

- SOŠ
- SOU
- 8leté gymnázium
- 6leté gymnázium
- 4leté gymnázium
- konzervatoř
- Jiné: _____